EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 5.7.2019.
COM(2019) 322 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

Trinaesto godišnje izvješće za 2018. o provedbi pomoći Zajednice na temelju Uredbe Vijeća (EZ) br. 389/2006 od 27. veljače 2006. o uspostavljanju instrumenta financijske potpore za poticanje gospodarskog razvoja turske zajednice na Cipru

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

Trinaesto godišnje izvješće za 2018. o provedbi pomoći Zajednice na temelju Uredbe Vijeća (EZ) br. 389/2006 od 27. veljače 2006. o uspostavljanju instrumenta financijske potpore za poticanje gospodarskog razvoja turske zajednice na Cipru

1. UVOD

Uredba Vijeća (EZ) br. 389/2006[1] („Uredba o pomoći”) temelj je za pružanje pomoći turskoj zajednici na Cipru (TZC) te se njome zahtijeva podnošenje godišnjeg izvješća Vijeću i Europskom parlamentu. Ovim je izvješćem obuhvaćena 2018. godina.

2. PROGRAMIRANJE POMOĆI

Od 2006. do kraja 2018. za aktivnosti u okviru Uredbe o pomoći namijenjeno je 520 milijuna EUR. U listopadu 2018. za godišnji program za 2018. odobren je iznos od 34,5 milijuna EUR[2]. Višegodišnji financijski okvir (VFO) za razdoblje 2014.–2020. programu omogućuje višegodišnju perspektivu zahvaljujući stabilnom godišnjem financiranju. Program pomoći je, međutim, privremene prirode i cilj mu je olakšati ponovno ujedinjenje Cipra, a Uredbom o pomoći i Uredbom Vijeća br. 1311/2013[3] kojom se uspostavlja VFO, omogućuje se revizija u slučaju ponovnog ujedinjenja.

3. MEHANIZMI PROVEDBE

Program se provodi na područjima Republike Cipra u kojima vlada Republike Cipra nema stvarnu kontrolu i u kojima je primjena pravne stečevine privremeno obustavljena na temelju Protokola br. 10 Ugovora o pristupanju. Pomoć se provodi prvenstveno izravnim upravljanjem Europske komisije, no nekim se projektima neizravno upravlja u okviru Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) te aktivnosti Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD), British Councila i organizacije Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO).

Komisija djeluje u jedinstvenom političkom, pravnom i diplomatskom kontekstu. Za provedbu programa potrebni su *ad hoc* dogovori, uz istovremeno poštovanje načela dobrog financijskog upravljanja. Kod programa pomoći koje financira EU pravni okvir za razvojnu pomoć u uobičajenim se okolnostima uspostavlja sporazumima s vladom korisnicom. Takvi se sporazumi ne mogu sklopiti za pomoć TZC-u. Upravljanje potencijalnim rizikom i njegovo smanjenje dio su odgovornosti Komisije, a donesene mjere uključuju intenzivno praćenje ugovorâ i pružanje potpore korisnicima, revidirane uvjete plaćanja te oprezan pristup u pogledu uporabe bankovnih jamstava. Pomoć uključuje znatan iznos bespovratnih sredstava, u pogledu kojih je potrebno intenzivno upravljanje resursima.

Kako bi se u tom okruženju osigurala uspješna i održiva provedba, TZC se mora u potpunosti uključiti u postupak uvođenja pravne stečevine nakon postizanja rješenja.

Skupina zadužena za program djeluje preko Ureda EU-a za podršku programu (EUPSO) u sjevernom dijelu Nikozije. Predstavništvo Komisije na Cipru ujedno na cijelom otoku otoka organizira sastanke, seminare i konferencije za novinare te

[1] SL L 65, 7.3.2006., str 5.
[2] Odluka Komisije C(2018) 6695.
[3] SL L 347, 2.12.2013., str. 884.

komunicira s ciparskom javnošću, među ostalim i o programu pomoći. Osim toga, informacijska točka EU-a, koja se financira u okviru programa pomoći, provodi niz komunikacijskih aktivnosti i aktivnosti za povećanje vidljivosti kojima pruža informacije o politikama EU-a, prioritetima i mjerama za potporu TZC-u te promiče europsku kulturu.

4. PROVEDBA TIJEKOM RAZDOBLJA IZVJEŠĆIVANJA

4.1. Opći pregled

Komisija nastavlja provoditi Uredbu o pomoći s općim ciljem podupiranja ponovnog ujedinjenja. Komisija je spremna prilagoditi program u slučaju postizanja bilo kakvih dogovora tijekom pregovora o rješenju.

Aktivnosti tijekom 2018. obuhvaćale su nastavak niza pokrenutih i uspješnih projekata kao što su stipendije EU-a i mjere za izgradnju povjerenja kojima se podupire rad Odbora za nestale osobe i Tehničkog odbora za kulturnu baštinu.

Pomoć ključnim gospodarskim sektorima koji se pripremaju za postizanje rješenja pojačana je projektima za razvoj privatnog sektora, ruralnih područja te ljudskih resursa. Nastavljaju se ulagati napori usmjereni na konkretne rezultate u području iskorjenjivanja bolesti životinja i sigurnosti hrane.

Među korisnicima i dalje postoje bitne razlike u sposobnosti da nakon sveobuhvatnog rješenja učinkovito provedu pravnu stečevinu EU-a te mnogi pravni tekstovi još nisu doneseni. No TZC sada bolje razumije izazove povezane s provedbom pravnih tekstova usklađenih sa standardima EU-a.

Bespovratna sredstva i dalje su bitan element programa. Kad je riječ o programu stipendija, Komisija je nastavila dodjeljivati poslove vanjskim izvršiteljima kako bi se osiguralo da bespovratna sredstva pravovremeno i učinkovito stignu do korisnika.

Uz to, Odjel za upravljanje projektima (PMU), uspostavljen ugovorom o uslugama tehničke pomoći, od 2008. pruža usluge za potporu provedbi programâ dodjele bespovratnih sredstava. Taj Odjel za upravljanje projektima, preimenovan 2018. u Tim za potporu za bespovratna sredstva (GST) i dalje pruža veliku pomoć Komisiji u pogledu povećane učinkovitosti i pouzdanosti operativnog upravljanja, provedbe i praćenja programâ dodjele bespovratnih sredstava.

I dalje postoji problem s ugovorom o izgradnji kanalizacijske mreže u Famagusti koji je Komisija raskinula u prosincu 2013. Spor s bivšim izvođačem rješava se arbitražom nakon što su iscrpljene sve mogućnosti za mirno rješavanje spora. Istovremeno, za povezane popravke raspisan je 2018. javni natječaj.

Na kraju godine na snazi je u okviru programa ukupno bilo 206 ugovora.

4.2. Napredak po ciljevima

Opći je cilj programa pomoći olakšati ponovno ujedinjenje Cipra poticanjem gospodarskog razvoja TZC-a, s posebnim naglaskom na gospodarsku integraciju otoka, na poboljšanje kontakata između dviju zajednica i s EU-om te na pripreme za pravnu stečevinu.

Aktivnosti poduzete 2018. s obzirom na svaki od ciljeva Uredbe o pomoći navedeni su u nastavku.

4.2.1. Cilj 1.: razvoj i restrukturiranje infrastrukture

U prosincu 2018. s UNDP-om je potpisan sporazum o doprinosu za provedbu novog instrumenta za lokalnu infrastrukturu (LIF). Instrument je osmišljen kao transparentni mehanizam za optimiziranje prioritetnih infrastrukturnih ulaganja u okviru programa pomoći. Vrijednost sporazuma o doprinosu za trogodišnje razdoblje iznosi 17,7 milijuna EUR.

Cilj je tog instrumenta pružiti potporu pri utvrđivanju, provjeri, razvoju, nabavi i fizičkoj provedbi ulaganja u relevantnu lokalnu infrastrukturu. Projekti će se birati uobičajenim pozivima na iskaz interesa lokalnim korisnicima. Sljedeći okvirni popis uključuje projekte koji su spremni za provedbu već od početka 2019.:

- Projekt sanacije rijeke Pedieos/Kanlıdere;
- Stavljanje izvan pogona starog nikozijskog postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda (WWTP);
- Širenje postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda Morphou/Güzelyurt i Famagusta;
- Uspostava postrojenja za kompostiranje zelenog otpada u Nikoziji.

Detaljna studija izvedivosti sanacije rijeke Pedieos/ Kanlıdere koju je financirao EU dovršena je u prosincu 2018. Studija uključuje izgradnju linearnog parka na približno 5 km dužine rijeke, koji će se sastojati od protupoplavnih mjera, biciklističkih staza i šetnica, prostora za rekreaciju i objekata za edukaciju o zaštiti okoliša. Budući da se proteže na sjever i jug od zelene crte, cilj je ovog projekta u kojem sudjeluju obje zajednice povezivanje ciparskih zajednica kroz rekreativne aktivnosti.

U sektoru voda u prosincu 2018. potpisan je ugovor o radovima u vrijednosti od 10,9 milijuna EUR za izgradnju nikozijskog ogranka kanala za odvod otpadnih voda u sjevernom dijelu Nikozije (NNTS). Komisija je potpisala i s tim povezane ugovore o uslugama u vrijednosti od 0,7 milijuna EUR za nadzor radova. Radovi bi trebali početi u drugom tromjesečju 2019. i trajati 33 mjeseca. Projekt će uključivati izgradnju otprilike 13 km kanalizacije i 4 crpne stanice za prijenos otpadnih voda iz Nikozije do zajedničkog WWTP-a dviju zajednica na lokaciji Mia Milia//Haspolat u Nikoziji, također projekt koji je financirao EU, a završen je 2013. S obzirom na to da postojeći odvodni sustav, kojim su obuhvaćeni središnji, sjeverni i južni dio Nikozije, sada funkcionira u punom kapacitetu, NNTS će omogućiti spajanje više gradskih područja na WWTP u skladu s Direktivom o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda.

U prosincu 2018. potpisan je ugovor o radovima u vrijednosti od 2,14 milijuna EUR i ugovor o uslugama u vrijednosti od 0,5 milijuna EUR za projekt koji financira EU, a tiče se izgradnje sustava navodnjavanja za ponovnu uporabu pročišćenih otpadnih voda iz uređaja za pročišćavanje otpadnih voda Morphou/Güzelyurt. Radovi su počeli u veljači 2019. i trajat će 29 mjeseci. Projekt će omogućiti iskorištavanje pročišćene otpadne vode iz uređaja za pročišćavanje otpadnih voda i to izgradnjom spremnika za vodu i sustava za distribuciju vode za navodnjavanje. Time će se omogućiti sigurna ponovna uporaba 500 milijuna litara kvalitetne vode godišnje za navodnjavanje lokalnih usjeva. U okviru tog projekta Komisija nastoji informirati građane o prednostima ponovne uporabe pročišćenih otpadnih voda za poljoprivredno navodnjavanje u sjevernom dijelu Cipra.

Dovršeni su studija izvedivosti i idejni projekt distribucijskog sustava za uporabu pročišćenih otpadnih voda iz zajedničkog WWTP-a (Mia Milia/Haspolat) u Nikoziji. Konačni detaljni projekt i popratna natječajna dokumentacija za taj važni projekt

dviju zajednica u završnoj su fazi odobravanja i očekuje se da će biti dovršeni u drugom tromjesečju 2019.

Natječaj za nužne popravke za kanalizacijske mreže u Famagusti raspisan je 2018. Ugovor o radovima i povezani ugovor o uslugama nadzora potpisani su u travnju 2019.

Počele su i pripremne aktivnosti za prvu fazu razgradnje starog nikozijskog WWTP-a. Tim projektom osigurat će se objekti za prethodnu obradu tokova otpadnih voda iz prehrambene industrije i smanjiti površina laguna koje se upotrebljavaju za daljnju obradu tih tokova.

Pomoć u sektoru krutog otpada nastavila se primjenom različitih mjera. Dva ugovora – „Proširenje kapaciteta odlagališta Koutsoventsis/Güngör" i „Pogon za otplinjavanje odlagališta otpada" – potpisana u prosincu 2017., u završnoj su fazi. Prvi dio proširenja odlagališta otpada predan je na korištenje TZC-u u rujnu 2018.

Uz pomoć stručnjaka Komisije pravni tekst o ambalažnom otpadu finaliziran je u skladu sa standardima i najboljom praksom EU-a u prosincu 2018. Programom potpore u okviru trajnog poticanja održivog upravljanja ambalažnim otpadom pomaže se razvoj i osnivanje organizacija za odgovornost proizvođača (PRO). U tu svrhu pokrenuti su razgovori s organizacijom „Green Dot Cyprus". Nadalje, baza podataka o gospodarenju krutim otpadom koja je dovršena 2017., a temelji se na europskom katalogu krutog otpada, proširena je 2018. i na otpadne vode. Zbog korisnikove uspješne uporabe baze podataka, trenutačni planovi za 2019. predviđaju njezino daljnje širenje na praćenje ambalažnog otpada i upravljanje operativnim licencama za organizacije za odgovornost proizvođača.

Montaža, osposobljavanje radnika i puštanje u rad novog sterilizacijskog postrojenja za zbrinjavanje opasnog medicinskog otpada završeni su u kolovozu 2018. potpisivanjem potvrde o privremenom preuzimanju. Taj je projekt dodatno ojačan u okviru projekta tehničkog kapaciteta koji uključuje projektiranje i provedbu održivog sustava za gospodarenje medicinskim otpadom. I u 2019. nastavlja se pomaganje krajnjem korisniku kako bi se osiguralo održivo funkcioniranje.

Naposljetku, gospodarenje krutim otpadom rješavalo se i u okviru programâ dodjele bespovratnih sredstava kojima se podupiru civilno društvo i lokalne zajednice. Dodijeljena su bespovratna sredstva među ostalim za uspostavu postaja za pretovar krutog otpada i sustava gospodarenja zelenim otpadom u skladu s usklađenim Integriranim planom za gospodarenje krutim otpadom koji je razvio EU. Projekti napreduju i očekuje se da budu dovršeni do prosinca 2020.

Natječajna dokumentacija za nabavu laboratorijske opreme i instrumenata za analizu zraka, goriva i vode objavljena je u prosincu 2018. Potpisivanje ugovora očekuje se u trećem tromjesečju 2019. Oprema nabavljena na temelju ovog ugovora omogućit će analizu i praćenje kvalitete radi postizanja usklađenosti s direktivama EU-a.

Isto tako, projekt „Nabava opreme za praćenje kvalitete zraka" odobren je u okviru proračuna Programa pomoći za 2018., tehničke specifikacije su pripremljene, a objava natječaj se očekuje sredinom 2019. Tom će se opremom poboljšati postojeća mreža za praćenje kvalitete zraka uspostavljena sredstvima EU-a u razdoblju od 2009. do 2010.

U studenome 2018. potpisan je okvirni ugovor o tehničkoj pomoći za provedbu programa energetske učinkovitosti u školama. Na temelju tog ugovora napravit će se

procjena stanja energetske učinkovitosti u 10 pilot-škola, a zatim će se izraditi studija izvedivosti s pojedinostima o mogućim mjerama za poboljšanje energetske učinkovitosti u postojećim zgradama. Cilj ugovora je i senzibiliziranje javnosti o energetskoj učinkovitosti u školama.

Naposljetku, u pripremi je projekt „Nabava opreme za odgovor na hitne situacije radi sprečavanja onečišćenja voda”, odobren u okviru proračuna Programa pomoći za 2018., te se trenutačno priprema natječajna dokumentacija. Očekuje se da će natječaj biti raspisan do sredine 2019.

4.2.2. Cilj 2.: promicanje društvenog i gospodarskog razvoja

„Projekt tehničke pomoći privatnom sektoru” (TAPS), koji je pokrenut u studenome 2015., završen je u rujnu 2018. Kako bi se osigurala održivost projekta, djelovanje TAPS-a u području inovacija i poduzetništva nastavit će se u okviru sporazuma o doprinosu potpisanog u prosincu 2018. s organizacijom Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO). Projekt „Inovativno poduzetništvo i dijalog” u trajanju od tri godine raspolaže ukupnim proračunom od 3 milijuna EUR. Tako se odgovara na potrebu da se većim brojem zajedničkih prostora na Cipru omoguće bolja interakcija, razmjena iskustava i mišljenja te učinkovita partnerstva i istraživanje. Cilj je da se otvore fizički i virtualni prostori za inovatore, poduzetnike i istraživače, za dijalog u zajednici i razmjenu znanja.

U travnju 2018. objavljen je poziv na dostavu prijedloga „Konkurentna poduzeća, klasteri i organizacije za potporu poduzećima” s proračunom od 5 milijuna EUR. Očekuje se da će pojedinačni ugovori o dodjeli bespovratnih sredstava biti potpisani u drugom tromjesečju 2019. U rujnu 2018. potpisan je okvirni ugovor za razvoj tehničkih specifikacija za IT sustav za potporu lokalnim tijelima u provedbi programa za nadzor tržišta.

Osim toga, produljen je sporazum EBRD-om o delegiranju, kojemu je cilj osigurati dva temeljna elementa potrebna za jačanje konkurentnosti lokalnih MSP-ova – pristup financiranju i poslovnim savjetima. Do prosinca 2018. odobrena su i u provedbi su ili u finalizaciji 53 projekta za savjetovanje.

U području ruralnog razvoja Komisija je u prosincu 2018. potpisala novi ugovor o pružanju tehničke pomoći putem poljoprivrednih savjetodavnih službi. Taj ugovor trajat će 30 mjeseci. Komisija je objavila i poziv na podnošenje prijedloga (ruralni razvoj IV.) s proračunom od 5 milijuna EUR (pola za uzgoj životinja, a pola za usjeve). Očekuje se da će pojedinačni ugovori biti potpisani u četvrtom tromjesečju 2019.

Tijekom 2018. tehnička pomoć EU-a dodatno je poboljšala kapacitete veterinarskih stručnjaka za sprečavanje, kontrolu i iskorjenjivanje bolesti životinja. Time je specijaliziranom veterinarskom osoblju omogućeno osmišljavanje i provedba programa nadzora, kontrole i iskorjenjivanja bolesti, u skladu sa zahtjevima EU-a. Ojačani su i kapaciteti za rano otkrivanje i uklanjanje novih bolesti životinja (kao što su slinavka i šap, bolest kvrgave kože, kuga malih preživača te ovčje i kozje boginje). Pripremljeni su i planovi i postupci priprema za krizne situacije kojima se pridonosi brzom i učinkovitom uklanjanju slučajeva bolesti životinja.

Stalno uzorkovanje i testiranje životinja (u potpunosti financirano sredstvima EU-a) dovelo je do toga da je oko 40 % gospodarstava s ovcama, kozama i govedima proglašeno slobodnim od bolesti životinja kao što su bruceloza, tuberkuloza goveda i leukoza, u skladu sa zahtjevima EU-a.

Zahvaljujući instrumentu TAIEX i tehničkoj pomoći dovršeni su pravni tekstovi i postupci za uključivanje privatnog sektora (tj. privatnih veterinara) u provedbu programa za bolesti životinja i drugih javnih veterinarskih zadaća (kao što su kontrole). To bi trebalo pomoći da se povećaju lokalni kapaciteti za provedbu veterinarskih programa i zahtjeva usklađenih s propisima EU-a. Osim toga, s dionicima je uspostavljen sustav redovite razmjene informacija i dokumentacije o veterinarskim programima/aktivnostima. Cilj je pridonijeti boljem međusobnom razumijevanju i bržem poboljšanju rješavanja i rješavanju problema u odnosu veterinarskih službi i dionika.

Osim toga, Komisija je 2018. potpisala novi ugovor o radovima u vrijednosti od 2,4 milijuna EUR za potporu izgradnji sustava odlaganja životinjskog otpada u TZC-u. Cilj je poboljšati javno zdravlje, zdravlje životinja i zaštitu okoliša uvođenjem sustava za prikupljanje, prijevoz i odlaganje materijala životinjskog podrijetla koji ljudi ne konzumiraju (nusproizvodi životinjskog podrijetla). Ugovorom će se financirati izgradnja središnje lokacije za prikupljanje, skladištenje i spaljivanje nusproizvoda životinjskog podrijetla i šest satelitskih centara za prikupljanje i prijevoz raspoređenih po cijelom sjevernom dijelu Cipra.

U obrazovnom se sektoru 2018. nastavila provedba 15 projekata financiranih bespovratnim sredstvima dodijeljenima 2016. u okviru programa dodjele bespovratnih sredstava za „inovacije i promjene u obrazovanju VI.” vrijednog 1,5 milijuna EUR; Njih 10 dovršeno je krajem godine. Ti su projekti usmjereni na jačanje kapaciteta za poučavanje/učenje u školama uvođenjem izvannastavnih programa i programa za stjecanje „mekih” vještina (engl. soft skills) te uspostavom znanstvenih laboratorija i staklenika za ekološki uzgoj. S druge strane, projekti cjeloživotnog učenja pomažu u jačanju stručnih kapaciteta arhitekata i inženjera te se u okviru tih projekata uvode tečajevi poduzetništva i tečajevi za cjeloživotno obrazovanje radi povećanja zapošljivosti mladih.

Tijekom 2018. u okviru programa dodjele bespovratnih sredstava u iznosu od 1,5 milijuna EUR za „Inovacije i promjene u obrazovanju VII .” 10 dodatnih projekata dobilo je bespovratna sredstva. U okviru tog novog programa školski projekti usmjereni su na jačanje socijalne uključenosti i mobilnosti djece s posebnim potrebama, na poboljšanje načina učenja engleskog i grčkog uz pomoć tehnologije te na uvođenje izvannastavnih aktivnosti za poboljšanje životnih vještina učenika osnovnih škola. Projekti cjeloživotnog učenja pridonose poboljšanju poduzetničkih vještina mladih i žena, poboljšanju praksi socijalnog poduzetništva u TZC-u i razvoju programa cjeloživotnog učenja radi lakšeg zapošljavanja mladih i osoba s invaliditetom. Projekti financirani bespovratnim sredstvima trebali bi biti dovršeni do 2021.

U studenome 2018. završen je drugi projekt tehničke pomoći za Strukovno obrazovanje, osposobljavanje i tržište rada (VETLAM II), pokrenut u studenome 2015. Taj je projekt pomogao da se izradi i revidira 41 norma u području stručnih kompetencija. Osim toga, pomogao je i pri izradi klasifikacije zanimanja prema normama ISCO-08 Međunarodne organizacije rada, strategije strukovnog obrazovanja i aktivnih mjera na tržištu rada za tri odabrane skupine u nepovoljnom položaju (mladi, žene i osobe s invaliditetom). Uspostavljen je i sustav procjene programâ za učenje kroz rad i stažiranje te skupina lokalnih procjenjivača.

Radi daljeg pružanja potpore obrazovnom sektoru u skladu s prioritetima strateškog okvira EU-a – Obrazovanje i osposobljavanje 2020., potpisan je okvirni ugovor. Cilj

tehničke pomoći bila je procjena trenutačne situacije u obrazovnom sektoru i njegova povezivanja s gospodarstvom, lakša priprema razvojnog plana i utvrđivanje potreba koje bi se mogle rješavati uz buduću potporu EU-a u području obrazovanja. Ta potpora prestala je u prosincu 2018., a rezultati će se iskoristiti za pripremu buduće potpore obrazovnom sektoru.

Na temelju rezultata prethodnih analiza, u drugoj fazi programa gospodarskog praćenja koji je provodila Svjetska banka pružena je dodatna dubinska analiza i tehnička pomoć u važnim područjima. Program je bio usmjeren na fiskalnu analizu, financijski održiva tijela javne uprave, gospodarske učinke ponovnog ujedinjenja povezane s trgovinom, razvoj privatnog sektora i društvenu uključenost te praćenje makroekonomskih pokazatelja. U skladu s političkim prioritetima u okviru programa pomoći 2017. ugovorena je dodatna omotnica u iznosu od 4,8 milijuna EUR za daljnje sudjelovanje Svjetske banke, koja će nastaviti s radom na temelju dosad izvršenih analiza i savjetovanja te nastaviti pružati usluge savjetovanja i ciljanu potporu TZC-u do prosinca 2020. Program je u 2018. nastavio s aktivnostima, uz ciljanu potporu razvoju privatnog sektora, poljoprivrednog sektora, socijalne uključenosti i tijela lokalne zajednice.

4.2.3. Cilj 3.: promicanje pomirenja, mjere za jačanje povjerenja i potpora civilnom društvu

Odbor za nestale osobe, uz potporu iz programa pomoći preko neizravnog upravljanja dogovorenog s UNDP-om, nastavio je terenski i laboratorijski rad. Od ukupno 2 002 nestale osobe Odbor za nestale osobe do kraja 2018. ekshumirao je posmrtne ostatke 1 202 osobe; analizom DNK njih 927 identificirano je i vraćeno obiteljima.

U prosincu 2018. proširenjem Sporazuma s UNDP-om o doprinosu osiguralo se financiranje rada Odbora za nestale osobe u 2019. u vrijednosti od 3 milijuna EUR. EU je u razdoblju 2006.–2019. dao ukupno 25,5 milijuna EUR, što je 75 % ukupnih sredstava dodijeljenih Odboru za nestale osobe u 13 godina.

S vremenom je sve teže dobiti precizne informacije kojima bi se mogle odrediti lokacije mjesta ukopa. To je velik izazov koji će se rješavati intenzivnijim pretraživanjem građanskih i vojnih arhiva na Cipru i u inozemstvu te povećanom uporabom informatičkih alata radi lakše istrage, iskopavanja i ekshumacije.

Dodatna sredstva u iznosu od 0,4 milijuna EUR na uobičajeno godišnje financiranje odobravaju se iz proračuna Programa pomoći za 2017. na temelju posebnog zahtjeva CMP-a. Njima se podmiruju povećani troškovi ispitivanja DNK-a i povećani trošak naknada i popravka cesta i privatne imovine oštećenih iskopavanjem. Osim toga, tim se dodatkom financira i studija o izvedivosti odlagališta Dikomo/Dikmen.

Krajem 2017. godine dvogodišnja istraga dovela je do informacijo o premještanju ljudskih ostataka s lokacije Askeia na odlagalište Dikomo/Dikmen, navodno 1995 i 1996. Ne znajući za to EU je od 2009. do 2012. financirao projekt obnove tog odlagališta. U siječnju 2018. Komisija je Odboru za nestale osobe stavila na raspolaganje tehničke specifikacije i nacrte radova provedenih u okviru projekta EU-a. U veljači 2018. CMP je podnio zahtjev za financiranje studije izvedivosti da bi se procijenila mogućnost iskopavanja na odlagalištima uz odgovarajuće sigurnosne mjere za smanjenje zdravstvenih rizika iskopa te da bi se procijenili troškovi takva iskopavanja i moguća naknadna sanacija lokacije. Komisija je na taj zahtjev odgovorila pozitivno i studija se upravo provodi.

Zaštita kulturne baštine preko Tehničkog odbora za kulturnu baštinu u kojem sudjeluju obje zajednice i dalje je ključna sastavnica mjera za pomirbu i izgradnju povjerenja u okviru programa pomoći. Program zaštite kulturne baštine primio je ukupno 14,7 milijuna EUR sredstava EU-a koja se koriste za poboljšanje zaštite 75 lokacija kulturne baštine na cijelom otoku. Među njima je 58 dovršenih projekata izvođenja radova, 9 dovršenih projekata projektiranja i 8 tekućih projekata. Tijekom 2018. glavni uspjesi bili su dovršetak konzervatorskih radova na minaretu džamije Kebir i hamamu u Paphosu, na džamiji Tuzla u Larnaki i na arheološkom nalazištu Agia Triada te konzervatorskih radova na arheološkom nalazištu Agios Philon na lokalitetu Karpasia/Karpaz. U Famagusti su obnovljene crkva Svete Marije Armenske i crkva Svete Marije Karmelske te Kopnena vrata/Ravelin i crkva svete Ane. Da bi zajednice korisnice na odgovarajući način održavale i čuvale obnovljene objekte, poduzimaju se koraci da se poboljšaju znanja i vještine osoba koje su zadužene za brigu o njima.

Komisija je 2015. brzo odgovorila na inicijativu dvaju ciparskih vođa za nove mjere izgradnje povjerenja preraspodjelom sredstava potrebnih za otvaranje dvaju novih mjesta prijelaza na lokacijama Deryneia i Lefka-Apliki. Prijelazi su otvoreni 2. studenoga 2018.

Potpora civilnom društvu nastavila se 2018. U okviru tehničke pomoći za organizacije civilnog društva („Građanski prostor”) i dalje se jačaju kapaciteti organizacija civilnog društva, zalaže za stvaranje okružja koje će poticati razvoj civilnog društva i potiče umrežavanje i provedba aktivnosti zajedno s grčkom zajednicom na Cipru i drugim organizacijama civilnog društva EU-a. Od 2015. godine u okviru mehanizma „Civilni rast” Građanski prostor podupro je 49 inicijativa za aktivno građanstvo (njih 8 u 2018.) u područjima kao što su mir i pomirba, mladi, obrazovanje, zdravstvo, umjetnost, ljudska prava te zaštita okoliša. Svaka tri mjeseca sastajao se Forum civilnog društva, platforma na kojoj organizacije civilnog društva mogu izraziti svoja očekivanja i prioritete. Taj je forum djelovao kao katalizator za zagovaranje organizacija civilnog društva te je promicao aktivno građanstvo.

U rujnu i listopadu 2018. održan je treći cjelomjesečni program aktivnosti organizacija civilnog društva pod nazivom „Festival otvorenih vrata” s ciljem povećanja vidljivosti i boljeg upoznavanja javnosti s aktivnostima organizacija civilnog društva, poticanja volontiranja osoba svih dobi te boljeg umrežavanja nikozijskih organizacija civilnog društva s organizacijama iz drugih regija. Za vrijeme trajanja festivala više od 60 udruga, zaklada, platformi, inicijativa i aktivista, među kojima i 10 organizacija koje djeluju u objema zajednicama, organiziralo je više od 120 aktivnosti radi susreta s javnošću i povezivanja s drugim organizacijama civilnog društva. Organizirani su međusobni posjeti između organizacija civilnog društva iz dviju zajednica, a interes je na objema stranama bio velik.

U Bruxellesu i Amsterdamu organiziran je u kolovozu 2018. studijski posjet o borbi protiv trgovanja ljudima, uz sudjelovanje po jednog člana iz osam različitih organizacija civilnog društva. Cilj studijskog posjeta bilo je stjecanje spoznaja i iskustva za borbu protiv trgovanja ljudima, a sudionici su dobili mogućnost umrežavanja na razini EU-a.

Tijekom 2018. dovršeno je 18 postojećih ugovora u okviru programa dodjele bespovratnih sredstava „Civilno društvo na djelu IV. i V.”, a sklopljeno 8 novih ugovora u okviru „civilnog društva na djelu VI.”. Tim se ugovorima financiraju

razne mjere u području zaštite okoliša, ljudskih prava, umjetnosti i sporta za jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i poticanje angažmana građana i komunikacije dviju zajednica.

U lipnju 2018. objavljen je novi poziv na podnošenje prijedloga „Zajedno protiv trgovanja ljudima" da bi se potaknuo učinkovit i koordinirani odgovor na sve oblike trgovanja ljudima, sprečavalo trgovanje ljudima, a žrtvama olakšalo ostvarivanje prava.

4.2.4. Cilj 4.: približavanje TZC-a Europskoj uniji

Upravljanje programom stipendija EU-a od akademske godine 2014./2015. prepušteno je British Councilu. Proračunom dostupnim u okviru poziva za 2018./2019. omogućeno je financiranje 171 stipendije u akademskoj godini 2018./2019. Tim se stipendijama u različitim državama članicama EU-a podupiru studenti tijekom prve godine preddiplomskih studija, studenti na diplomskom i doktorskom studiju te istraživači i stručnjaci u daljnjem razvoju njihovih jezičnih i profesionalnih vještina putem škola stranih jezika i programa stažiranja. U okviru programa stipendija, od 2007. stipendiju je dobilo više od 1 400 studenata i stručnjaka koji su pripadnici turske zajednice na Cipru.

Nastavak tog programa smatra se ključnim i uložit će se povećani napori u usmjeravanje na potrebe i nedostatke u TZC-u. Kao dio aktivnosti za upravljanje programom stipendija, British Council svake godine organizira dan pod nazivom „Studij u Europi" kako bi studentima omogućio dobivanje informacija o mogućnostima studiranja u EU-u. Proteklih godina na internetu se razvija mreža bivših studenata kako bi se povećali kontakti i profesionalni odnosi među bivšim korisnicima stipendija. British Council neprestano prati srednjoročni učinak, na primjer stopu povrata studenata na Cipar i uspjeh u pronalaženju zaposlenja.

U 2018. i dalje je vladalo veliko zanimanje za informacije o EU-u u TZC-u. Početkom 2015. s radom je započela informacijska točka EU-a, kojom se upravlja u suradnji s Predstavništvom Europske komisije na Cipru, a ukupni joj je proračun 3 milijuna EUR za 60 mjeseci (s mogućnošću produljenja ugovora). Njome je ostvarena visoka razina vidljivosti za EU, njegove politike i program pomoći. Dosad je projektom informacijske točke EU-a pokriveno više od 25 tema koje se tiču EU-a, od zaštite okoliša (voda, energija, recikliranje, biološka raznolikost), organske poljoprivrede te zdravlja i zaštite na radu do sigurnosti hrane, dobrobiti životinja i zdravlja životinja. Obuhvaćene su i teme kao što su ljudska prava, prava osoba s invaliditetom, prava djece, rodna ravnopravnost, prava LGBTQ osoba te prava potrošača.

U okviru informacijske točke EU-a u 2018. je organizirano 50 događanja (34 u Nikoziji, a 16 izvan nje), među ostalima obilježeni su Dan Europe, Europski tjedan borbe protiv rasizma, Europski tjedan mladih i Međunarodni dan mladih, Europska noć istraživača, EU-ov dan borbe protiv trgovanja ljudima, Tjedan mobilnosti i sigurnosti u prometu te Europski tjedan MSP-ova. Ta su događanja privukla više od 5 144 sudionika, što pokazuje povećanje interesa u zajednici (na događanjima održanima 2017. bilo je 4 849 sudionika, a 2016. 4 382). Da bi se postigao širi doseg, povećan je broj događanja u školama.

Tijekom 2018. podijeljen je 5 151 primjerak informativnih materijala i 12 biltena (ukupno je od otvaranja informacijske točke podijeljeno 18 835 primjerka informativnih materijala i 42 biltena). U lokalnim medijima tijekom 2018. objavljena

su i 493 novinska članka te 45 televizijskih priloga (1 759 članaka i 160 priloga od početka projekta). Popularnost tih aktivnosti potvrđuje i promet na stranici „Abbilgi" na Facebooku (2 982 nove oznake „sviđa mi se" u 2018., čime je ukupan broj oznaka „sviđa mi se" od otvaranja stranice narastao na 13 998). Do kraja 2018. stranica na Facebooku imala je 291 829 objava.

Preko informacijske točke EU-a podupiralo se i promicanje svih poziva na dostavu prijedloga i drugih projekata i događanja financiranih iz programa pomoći i to objavama/podsjetnicima na Facebooku, plakatima u izlozima, organiziranjem događanja i pokretanjem projekata u javnom prostoru informacijske točke EU-a. Uspostavljena su strateška partnerstva s drugim projektima koje financira EU, projektima tehničke pomoći te s relevantnim odjelima i organizacijama civilnog društva.

4.2.5. Ciljevi 5.–6.: pripremanje turske zajednice na Cipru za uvođenje i provedbu pravne stečevine

Komisijin Instrument za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX) primjenjuje se za provedbu ciljeva 5. i 6. Uredbe o pomoći i stoga pomaže u pripremi TZC-a za provedbu pravne stečevine s obzirom na povlačenje njezine suspenzije nakon stupanja na snagu sveobuhvatnog rješenja ciparskog problema.

Tehnička pomoć nastavila se 2018. u 17 glavnih područja ili „sektora" pravne stečevine EU-a. Ukupno je 2018. organizirano 207 događanja. Aktivnosti TAIEX-a uključivale su, među ostalim, misije stručnjaka, radionice i studijske posjete. Pokazalo se da su dionici TZC-a znatno bolje upoznati sa zahtjevima pravne stečevine u aktivnim sektorima TAIEX-a.

Nastavljeno je podupiranje trgovina preko zelene crte razgraničenja (Uredba 866/2004). Neovisni su stručnjaci 2018. bili uključeni u redovite fitosanitarne inspekcije krumpira i proizvoda od citrusa, prikupljanje uzoraka meda za analizu i izradu ažuriranog popisa plovila čijim se ulovom može trgovati preko zelene crte razgraničenja.

4.3. Financijsko izvršenje (ugovori i plaćanja)

4.3.1. Ugovori

Komisija je 2018. preuzela pravne obveze u iznosu od 56,2 milijuna EUR, što znači da je sada pod kontrolom znatan iznos akumuliranih sredstava koja su u okviru programa pomoći ostala nedodijeljena.

4.3.2. Plaćanja

Plaćanja su 2018. iznosila 26,3 milijuna EUR (17,2 milijuna EUR 2017.).

4.4. Praćenje

Komisija je izravno odgovorna za provedbu većine projekata (izravno upravljanje). Osoblje Komisije provodi vrlo visoki stupanj praćenja putem stalnih kontakata s izvođačima, provjera na terenu, sastanaka na lokaciji i sastanaka upravljačkih odbora. PMU/GST nastavio je podupirati Komisiju praćenjem provedbe ugovora o bespovratnim sredstvima/projekata koji su dodijeljeni lokalnim zajednicama za njihov razvoj, malim i srednjim poduzećima i ruralnim poduzećima, organizacijama civilnog društva, školama i organizacijama za strukovno obrazovanje i osposobljavanje te potporom korisnicima bespovratnih sredstava u primjeni pravila

EU-a za provedbu ugovora o bespovratnim sredstvima, uključujući i pravila o sekundarnoj nabavi.

Komisija uz to provodi i niz ugovora pod neizravnim načinom upravljanja. Nad provedbenim tijelima kao što su UNDP, EBRD, British Council i Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO) provodi se procjena stupova i ona Komisiji podnose izvješća u skladu s odgovarajućim okvirnim sporazumima. Komisija je uvelike uključena u svakodnevno praćenje tih mjera.

Redovito praćenje TAIEX-a uključuje sastanke Upravljačke skupine radi analize stanja, procjene napretka i nastavka planiranja. Logistika TAIEX-a prati se TAIEX-ovim mrežnim sustavom upravljanja.

4.5. Revizija i kontrola

Služba za unutarnju reviziju (IAS) provela je 2017. reviziju financijskog upravljanja Službe za potporu strukturnim reformama (SRSS), uključujući financijsko upravljanje programom pomoći. Cilj revizije uključivao je, među ostalim, prikladnost razvoja i učinkovite provedbe sustava unutarnje kontrole za financijsko upravljanja (zakonitost i pravilnost te učinkovitost financijskih radnih postupaka). IAS je utvrdio neke slabosti u okruženju unutarnje kontrole uspostavljenoj u postupcima nabave, koje se uklanjaju provedbom akcijskog plana na temelju preporuka IAS-a.

Provedene su sljedeće korektivne mjere: i. upotrebom novog predloška izrađenog u tu svrhu, prije početka postupka nabave u okviru Programa pomoći provedena je analiza potreba i na temelju nje odabran postupak nabave; ii. usporedno su izrađene odgovarajuće tablice za praćenje provedbe postupaka javne nabave od početka natječajnog postupka do potpisivanja ugovora; te iii. izdane su upute s objašnjenjem važećih pravila.

4.6. Evaluacija

Za praćenje postupka uvođenja pravne stečevine u budućnosti će biti potrebno znatno poboljšati statistiku unutar TZC-a.

Služba za potporu strukturnim reformama sklopila je u studenome 2018. ugovor o provedbi prvog postupka praćenja usmjerenog na rezultate (ROM) u cilju revizije najmanje 16 mjera u pogledu relevantnosti, učinkovitosti, djelotvornosti i održivosti. Njime će se pomoći Službi za potporu strukturnim reformama u praćenju projekata koje financira EU i izvješćivanju o njima u okviru programa pomoći. Revizije u okviru postupka praćenja usmjerenog na rezultate bavit će se ugovorima o uslugama i programima dodjele bespovratnih sredstava, a obuhvatit će aktualne i nedavno završene ugovore. Provedba ugovora o praćenju usmjerenom na rezultate trajat će dvije godine.

4.7. Informiranje, promidžba i vidljivost

Ukupno je 2018. organizirano 330 aktivnosti za povećanje vidljivosti i komunikacijskih aktivnosti, a veliki broj tih aktivnosti organiziran je u suradnji s Predstavništvom Europske komisije na Cipru. Neki od najvažnijih događaja 2018. bili su: prezentacije o stanju Unije i prioritetima za 2018., Festival otvorenih vrata, razmjena informacija o radu organizacija civilnog društva u raznim gradovima, radionice o sigurnosti hrane i o tome kako potpora EU-a jača tu sigurnost, te posjeti srednjoškolaca postrojenju za pročišćavanje otpadnih voda koji se financira sredstvima EU-a u mjestu Morphou/Güzelyurt. Dan Europe obilježen je velikom

proslavom na otvorenom u Nikoziji i dvama koncertima komornog orkestra dviju zajednica na otvorenom u mjestima Lefka/Lefke i Templos/Zeytinlik, s više od 500 sudionika.

Vidljivost je osigurana brojnim javnim događanjima na temu stipendija EU-a za TZC, među ostalim i skupom namijenjenim umrežavanju studenata i bivših studenata u Nikoziji. Održane su završne svečanosti raznih projekata zaštite kulturne baštine, među ostalima crkve Svete Marije Armenske i Svete Marije Karmelske te Kopnenih vrata/Ravelina. Događanjem u mjestu Koutsoventis/Güngör kojim je najavljen početak rada novodovršenog objekta za skladištenje krutog otpada (2. faza) mnogo je ljudi u TZC-u informirano o potpori EU-a gospodarenju krutim otpadom. Predstavljena je i potpora EU-a u području sigurnosti u prometu te sigurnosti i zaštite na radu tijekom raznih osposobljavanja u školama.

Dvije glavne publikacije: „2008. – 2018.: 10 godina suradnje za zajedničku baštinu – Tehnički odbor za kulturnu baštinu na Cipru" i „Program pomoći turskoj zajednici na Cipru – odabrane priče".

4.8. Savjetovanja s Vladom Republike Cipra

Održavali su se sastanci s predstavnicima Vlade Republike Cipra, posebno u vrijeme posjeta viših dužnosnika Komisije otoku. Komisija se i dalje oslanja na suradnju s Vladom kad je riječ o provjeri prava vlasništva te održava i redovite sastanke sa Stalnim predstavništvom u Bruxellesu.

5. ZAKLJUČCI

Djelujući u okviru svojih šest ciljeva, Komisija nastavlja pružati pomoć na temelju Uredbe o pomoći da bi se olakšalo ponovno ujedinjenje Cipra poticanjem gospodarskog razvoja turske zajednice na Cipru. Tijekom 2018. pomoć je i dalje bila usmjerena na područja koja su posebno problematična u pogledu budućeg usklađivanja s pravnom stečevinom.

S obzirom na ograničenja u pogledu kapaciteta, ograničene ljudske resurse i financijska sredstva te nedovoljnu spremnost za uvođenje pravne stečevine u budućnosti, mora se pažljivo razmotriti održivost projekata. Podaci o uspješnosti pomoći u prošlosti i zrelost projekata neprestano će se odražavati u budućim postupcima programiranja. Djelovanje će i dalje biti usmjereno na povećanje učinka u prioritetnim područjima manjim brojem opsežnijih mjera.

Komisija je prema potrebi spremna mobilizirati resurse, među ostalim u okviru programa pomoći, za potporu pregovorima za postizanje rješenja pod pokroviteljstvom UN-a.